# TA’LIMDA INNOVATSION USULLAR VA METODLAR

**Mirzaahmedova Hilola Ermamat qizi.**
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
O‘zbek tili va adabiyoti yo‘nalishi talabasi

Ilmiy rahbar: **A.U.Muydinova**
f.f.f.d.(PhD),dots. v.b.

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada adabiyot darslarida matn ustida ishlashning metodik asoslari yoritilgan. Unda o‘quvchilarning badiiy matnni idrok etish, tahlil qilish va talqin etish ko‘nikmalarini shakllantirish usullari tahlil qilingan. Shuningdek, matn ustida ishlash jarayonida qo‘llanadigan zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlarning samaradorligi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari o‘quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda mazkur metodikaning muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

**Kalit so‘zlar:** adabiyot darsi, matn tahlili, metodika, interaktiv usullar, ijodiy fikrlash, ta’lim texnologiyalar

**Аннотация:** В данной статье рассматриваются методические основы работы с текстом на уроках литературы. Анализируются методы формирования у учащихся навыков восприятия, анализа и интерпретации художественного текста. Также обосновывается эффективность современных педагогических технологий и интерактивных методов, применяемых в процессе работы с текстом. Результаты исследования показывают, что данная методика способствует развитию творческого и критического мышления учащихся.

**Ключевые слова:** урок литературы, анализ текста, методика, интерактивные методы, творческое мышление, образовательные технологии.

**Annotation:** This article explores the methodological foundations of working with texts in literature classes. It analyzes the methods of developing students’ skills in perception, analysis, and interpretation of literary texts. The effectiveness of modern pedagogical technologies and interactive methods used in text-based learning is also justified. The results indicate that this methodology plays an important role in enhancing students’ creative and critical thinking abilities.

**Keywords:** literature lesson, text analysis, methodology, interactive methods, creative thinking, educational technologies.

Kirish.

Adabiyot darslari ta’lim tizimining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u o‘quvchilarning nafaqat til boyligini, balki ularning estetik didi, ma’naviy-axloqiy qarashlari hamda mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Adabiyot fanining asosiy vazifalaridan biri – badiiy matn orqali o‘quvchini hayotiy haqiqatlarni anglashga, insoniy fazilatlarni qadrlashga va jamiyatda o‘z o‘rnini topishga yo‘naltirishdir. Matn ustida ishlash metodikasi esa adabiyot darslarining markaziy elementlaridan biri hisoblanadi. Chunki aynan matn orqali o‘quvchi

muallif g‘oyasi, obrazlar tizimi, syujet rivoji va badiiy vositalarni anglaydi. Mazkur metodika o‘quvchilarning tahliliy fikrlashini rivojlantiradi, ularni mustaqil xulosa chiqarishga o‘rgatadi hamda nutq madaniyatini shakllantiradi. Bugungi kunda ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlar, interaktiv metodlar keng qo‘llanilayotgani sababli matn ustida ishlash usullari ham takomillashib bormoqda. Shu bois ushbu maqolada adabiyot darslarida matn ustida ishlashning nazariy asoslari, metodik usullari va ularning amaliy ahamiyati keng yoritiladi.

Metodologiya: matn ustida ishlash metodikasi bir necha bosqichlardan iborat bo‘lib, u o‘quvchining bilim darajasi, yosh xususiyati va qabul qilish qobiliyatiga mos ravishda tashkil etiladi. Ushbu jarayon quyidagi asosiy yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi:

Matnni idrok etish bosqichi: bu bosqichda o‘quvchilar matn bilan tanishadilar. O‘qituvchi matnni ifodali o‘qib berishi yoki o‘quvchilarga mustaqil o‘qish topshirig‘ini berishi mumkin. Bu yerda quyidagi usullar qo‘llaniladi:

1. Ifodali o‘qish.
2. Rollarga bo‘lib o‘qish.
3. Audio yoki video materiallardan foydalanish.

Mazkur bosqichda asosiy maqsad – o‘quvchida matnga nisbatan qiziqish uyg‘otish va dastlabki tasavvur hosil qilishdir.

Tahlil bosqichi: tahlil jarayonida matnning mazmuni chuqur o‘rganiladi. Bu yerda quyidagi metodlar muhim ahamiyat kasb etadi:

- Syujet va kompozitsiya tahlili
- Obrazlar tizimini o‘rganish
- Muallif uslubini aniqlash
- Badiiy vositalarni tahlil qilish

Tahlil orqali o‘quvchilar matnning ichki mohiyatini anglay boshlaydilar. Bu jarayon ularning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Interpretatsiya (talqin) bosqichi - Bu bosqichda o‘quvchilar matnga o‘z munosabatini bildiradilar:

1. Savol-javob
2. Munozara
3. Esse yozish
4. Rol o‘ynash

Bu metodlar orqali o‘quvchi o‘z fikrini asoslab berishga o‘rganadi.

Mustahkamlash bosqichi. O‘rganilgan bilimlarni mustahkamlash uchun:

1. Testlar
2. Ijodiy topshiriqlar
3. Klaster va konsept xaritalar
4. Natijalar

Adabiyot darslarida matn ustida ishlash metodikasining samarali qo‘llanilishi quyidagi natijalarga olib keladi: Birinchidan, o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishi ortadi. Chunki interaktiv va zamonaviy metodlar darsni qiziqarli qiladi. Ikkinchidan, nutq madaniyati rivojlanadi. O‘quvchilar o‘z fikrini aniq, ravon va mantiqiy ifodalashga o‘rganadilar. Uchinchidan, tanqidiy va ijodiy fikrlash shakllanadi. Matn tahlili jarayonida o‘quvchilar turli nuqtai nazarlarni solishtiradilar. To‘rtinchidan, ma’naviy-axloqiy tarbiya kuchayadi. Badiiy asarlar orqali o‘quvchilar insoniy qadriyatlarni anglay boshlaydilar. Shuningdek, tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, matn ustida tizimli ishlash o‘quvchilarning akademik ko‘rsatkichlarini ham yaxshilaydi. Ular nafaqat adabiyot, balki boshqa fanlarda ham muvaffaqiyatli natijalarga erishadilar.

Munozara. Adabiyot darslarida matn ustida ishlash metodikasini qo‘llashda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish qiyinligi; Dars vaqtining cheklanganligi; An’anaviy metodlardan voz kechishdagi qiyinchiliklar; Shu sababli o‘qituvchi quyidagi jihatlarga e’tibor qaratishi lozim:

a) differensial yondashuvni qo‘llash;
b) har bir o‘quvchining fikrini tinglash;
c) innovatsion texnologiyalardan foydalanish.

Masalan, zamonaviy ta’limda: “Aqliy hujum”, “Baliq skeleti”, “Insert”, “Klaster” kabi metodlar samarali hisoblanadi. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar yordamida: elektron darsliklar, onlayn platformalar, multimedia vositalari ham keng qo‘llanilishi mumkin. Bu esa o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini yanada oshiradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, adabiyot darslarida matn ustida ishlash metodikasi o‘quvchilarning har tomonlama rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Ushbu metodika orqali o‘quvchilar mustaqil fikrlashni, tanqidiy yondashishni, ijodiy tafakkurni egallaydilar. Matn ustida ishlash nafaqat bilim berish, balki shaxsni tarbiyalash vositasi hamdir. U o‘quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi, ularni komil inson sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Shu bois adabiyot o‘qituvchilari ushbu metodikani chuqur o‘rganib, uni amaliyotda samarali qo‘llashlari zarur. Faqat shundagina ta’lim sifati oshadi va kutilgan natijalarga erishiladi.

**Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:**

1. Xoshimov, M. (2019). Adabiyot darslarida metodik yondashuvlar. Toshkent: O‘qituvchi.
2. Ibrohimov, I. (2018). O‘zbek adabiyotini o‘qitish metodikasi. Toshkent: Fan.
3. Nazarov, R. (2020). O‘quvchilarni matn tahliliga o‘rgatish metodikasi. Samarqand: SamDU nashriyoti.
4. Yo‘ldoshev, Q. (2017). Adabiyot o‘qitish metodikasi. Toshkent: Universitet nashriyoti.
5. To‘xliyev, B. (2016). Adabiyot nazariyasi asoslari. Toshkent: Yangi asr avlodi.
6. Qodirov, B. (2021). Adabiyot ta’limida innovatsion metodlar. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
7. Karimov, S. (2019). Pedagogik texnologiyalar va ularni ta’lim jarayonida qo‘llash. Toshkent: Fan va texnologiya.
8. Rasulov, A. (2020). Badiiy matn tahlili asoslari. Toshkent: Akademnashr.